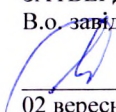

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра політології, історії і філософії

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. завідувача кафедри

 Світлана МАКАРЕЦЬ

02 вересня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
(обов'язкова навчальна дисципліна)

ІСТОРІЯ ТА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ

освітньо-професійна програма Ветеринарна медицина
спеціальність 211 Ветеринарна медицина
галузь знань 21 Ветеринарія
освітній ступінь магістр
факультет Ветеринарної медицини

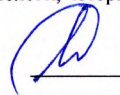
Полтава
2024–2025 н.р.

Робоча програма навчальної дисципліни «Історія та культура України» для здобувачів вищої освіти за освітньо-професійною програмою Ветеринарна медицина спеціальності 211 Ветеринарна медицина

Мова викладання: державна

Розробник: Макарець Світлана, доцент кафедри політології, історії і філософії, кандидат історичних наук, доцент

02 вересня 2024 року

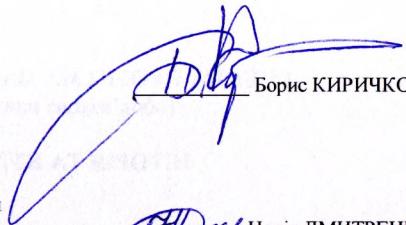

Світлана МАКАРЕЦЬ

Схвалено на засіданні кафедри політології, історії і філософії
протокол від 02 вересня 2024 року № 1

Погоджено гарантом освітньої програми
Ветеринарна медицина

« 02 вересня » 2024 року

Борис КИРИЧКО

Схвалено головою ради з якості вищої освіти
спеціальності «Ветеринарна медицина»

протокол від « 02 » вересня 2024 року № 1

Надія ДМИТРЕНКО

1. Опис навчальної дисципліни

Елементи характеристики	Денна форма навчання
Загальна кількість годин	120
Кількість кредитів	4
Місце в індивідуальному навчальному плані здобувача вищої освіти (обов'язкова чи вибіркова)	обов'язкова
Рік навчання (шифр курсу)	I (211BM_мд_2024)
Семестр	1
Лекції (годин)	16
Семінарські (годин)	24
Самостійна робота (годин)	80
Форма семестрового контролю	екзамен

2. Мета вивчення навчальної дисципліни

Сформувати у здобувачів вищої освіти комплексне розуміння закономірностей та особливостей розвитку української державності, суспільства, культури, національної ідентичності в контексті світових історичних процесів, патріотичний світогляд, активну соціальну і громадянську позицію.

3. Передумови для вивчення навчальної дисципліни

Дисципліни соціально-гуманітарного циклу, які вивчалися в загальноосвітніх навчальних закладах, зокрема історія України.

4. Компетентності:

загальні:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 2. Здатність до пошуку, оброблення інформації з різних джерел.

ЗК 14. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 17. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, вести здоровий спосіб життя.

5. Програмні результати навчання:

ПРН19. Здійснювати просвітницьку діяльність серед працівників галузі та населення.

ПРН23. Володіти навичками самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань.

Співвідношення програмних результатів навчання із очікуваними результатами навчання

Програмний результат навчання (визначений освітньою програмою)	Очікувані результати навчання навчальної дисципліни
ПРН19. Здійснювати просвітницьку діяльність серед працівників галузі та населення.	Володіти комунікативними і презентаційними навичками.
	Уміти вести наукову дискусію, аргументувати і відстоювати власну думку щодо закономірностей та особливостей розвитку української державності, суспільства, культури, національної ідентичності в контексті світових історичних процесів.

	Застосовувати історичні знання для розуміння сучасних суспільних процесів, викликів та можливостей розвитку як у національному, так і глобальному контексті.
ПРН23. Володіти навичками самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань.	Уміти працювати з історичними джерелами та фаховою літературою: добирати необхідну інформацію, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, систематизувати. Знати основні етапи історичного розвитку України, найважливіші досягнення в політичній, соціально-економічній, культурній сферах.

6. Методи навчання і викладання

Словесні (лекція, розповідь, пояснення, бесіда); наочні (ілюстрування, демонстрування); практичні (аналіз історичних джерел); методи формування пізнавальних інтересів (створення ситуації інтересу й новизни навчального матеріалу, метод використання життєвого досвіду); методи стимулювання і мотивації обов'язку і відповідальності до навчання (роз'яснення мети вивчення предмета, висування вимог, заохочення, вказування на недоліки, зауваження); інтерактивні методи (дискусії, метод мозкового штурму, «займи позицію», «мнемотурнір», робота в малих групах); мультимедійні методи (використання мультимедійних презентацій), методи контролю (усного, письмового) і самоконтролю (самоаналіз, самооцінювання) за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності.

7. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Вступ до курсу. Стародавня історія України. Предмет і завдання курсу. Джерела з історії української історії та культури, їх класифікація. Періодизація вітчизняного історичного процесу. Архаїчні культури на теренах України. Синкретизм первісного мистецтва. Феномен Трипілья. Дослов'янські народи на території сучасної України. Античний спадок в українській історії. Проблеми слов'янського етногенезу. Початки державотворення у східних слов'ян. Матеріальна та духовна культура східних слов'ян.

Тема 2. Київська Русь і Галицько-Волинська держава. Передумови утворення та концепції походження держави Київська Русь. Етапи розвитку давньоруської держави. Основні тенденції соціально-економічного та політичного розвитку Київської Русі як ранньофеодальної держави. Хрещення Русі та його вплив на суспільно-політичний та культурний розвиток. Причини та наслідки політичної роздробленості Київської Русі. Галицько-Волинська держава – правонаступниця і спадкоємиця Київської Русі. Боротьба Русі з монголо-татарами. Культура Київської Русі та Галицько-Волинської держави.

Тема 3. Історико-культурний розвиток українських земель у литовсько-польську добу (II пол. XIV – I пол. XVII ст.). Інкorporація українських земель Литвою. Польська експансія на українські землі. Утворення Речі Посполитої. Політичне становлення українських земель під владою Польщі. Соціально-економічний розвиток. Посилення національно-релігійного та соціально-економічного гноблення. Берестейська церковна унія. Реформаційні та контрреформаційні рухи в Україні. Козацтво як українське та європейське явище. Заснування Запорозької Січі, її військовий та суспільно-політичний устрій. Січ – демократична християнська козацька республіка. Ренесансні ідеї в українській культурі. Культура козацтва.

Тема 4. Історія та культура Гетьманщини. Бароко. Національно-визвольні змагання українського народу II пол. XVII–XVIII ст. Козацько-гетьманська держава: соціальна структура, політико-адміністративний устрій та економічна політика. Концепція європейської України в Конституції Пилипа Орлика. Інкorporація Гетьманщини до складу Російської імперії: причини, періодизація та особливості процесу. Політичні й економічні

наслідки остаточної втрати державної автономії України. Три поділи Польщі та їх вплив на долю українських земель. Українська культура в контексті Просвітництва. Історична характеристика бароко. Українське (козацьке, мазепинське) бароко. Здобутки української культури XVI–XVIII ст. у загальноєвропейській спадщині.

Тема 5. Україна в складі Російської та Австро-Угорської імперій у XIX ст. Національно-культурне відродження України. Державно-правовий, політичний і соціально-економічний статус українських земель у складі імперій Романових і Габсбургів. Українська проблема у період наполеонівських воєн. Таємні товариства на Наддніпрянській Україні. Кирило-Мефодіївське братство. Українські національні рухи на західноукраїнських землях у I пол. XIX ст. «Весна народів» 1848–1849 рр. в Україні. Україна в умовах російських реформ др. пол. XIX ст. Модернізація суспільства як феномен та її соціально-економічні, політико-правові й етнокультурні причини і наслідки для українського народу. Українофільський культурницький і політичний етапи визвольного руху. Основні тенденції розвитку культури. Ампір. Панування класицизму. Його прояви в жанрах української культури.

Тема 6. Україна на початку XX ст. (1901–1921 рр.). Модерн. Колоніальний статус українських земель у складі Російської та Австро-Угорської імперій. Революція 1905–1907 рр. в Україні. Столипінська реформа та її проведення в Україні. Українське питання напередодні та під час I світової війни, участь українців у військових подіях. Лютнева революція в Росії та її вплив на Україну. Розстановка політичних сил в Україні. Центральна Рада: склад, програма та основні етапи діяльності. Причини громадянської війни в Україні, головні політичні сили та їхні військові можливості. Боротьба за владу в Україні у 1918 р. Діяльність П. Скоропадського. Основні напрями внутрішньої та зовнішньої політики Директорії. Проголошення ЗУНР та її злука з УНР. Підсумки та наслідки громадянської війни в Україні. Причини поразки та основні уроки української національно-демократичної революції. Особливості розвитку української культури на початку XX ст. Український модерн.

Тема 7. Україна в умовах тоталітарного режиму (1921–1991 рр.). Андеграунд. Україна в умовах становлення комуністичного режиму: державотворчі, соціально-економічні і культурні стратегії 1920-х років. Сталінська модернізація України: політичні, економічні і соціокультурні наслідки. Уроки Другої світової війни та її геополітичні наслідки для України. Внесок народу України у перемогу над нацизмом. Відновлення радянських тоталітарних практик у перше повоєнне десятиліття, боротьба проти націоналістичного підпілля. Хрущовська «відлига» як вияв радянської лібералізації, її непослідовність та обмеженість. Україна в період загострення кризи радянської системи. Утвердження соціалістичного реалізму в українській культурі. Феномен андеграунду, історія його розвитку.

Тема 8. Україна в роки незалежності. Постмодернізм. Політичні стратегії реформування в незалежній Україні. Соціально-економічний розвиток України в умовах глобальних викликів. Протестні рухи як форма громадянської активності і чинник суспільних трансформацій. Помаранчева революція 2004 р. Революція Гідності 2013–2014 рр. Суспільство і держава в умовах гібридної війни. Російсько-українська війна. Особливості духовно-культурного відродження і формування нових ціннісно-світоглядних орієнтирів українського народу наприкінці XX – на початку XXI ст. Постмодернізм як культурне явище.

Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин			
	денна форма (211BM мд 2024)			
	усього	у тому числі		
		л	сем	с.р.
Тема 1. Вступ до курсу. Стародавня історія України.	14	2	2	10
Тема 2. Київська Русь і Галицько-Волинська держава.	14	2	2	10
Тема 3. Історико-культурний розвиток українських земель у литовсько-польську добу (II пол. XIV – I пол. XVII ст.).	14	2	2	10
Тема 4. Історія та культура Гетьманщини. Бароко.	16	2	4	10
Тема 5. Україна в складі Російської та Австро-Угорської імперій у XIX ст. Національно-культурне відродження України.	14	2	2	10
Тема 6. Україна на початку XX ст. (1901–1921 рр.). Модерн.	16	2	4	10
Тема 7. Україна в умовах тоталітарного режиму (1921–1991 рр.). Андеграунд.	18	2	6	10
Тема 8. Україна в роки незалежності. Постмодернізм.	14	2	2	10
Усього годин	120	16	24	80

8. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна форма (211BM мд 2024)
1	Тема 1. Вступ до курсу. Стародавня історія України.	2
2	Тема 2. Київська Русь і Галицько-Волинська держава.	2
3	Тема 3. Історико-культурний розвиток українських земель у литовсько-польську добу (II пол. XIV – I пол. XVII ст.).	2
4	Тема 4. Історія та культура Гетьманщини. Бароко.	4
5	Тема 5. Україна в складі Російської та Австро-Угорської імперій у XIX ст. Національно-культурне відродження України.	2
6	Тема 6. Україна на початку XX ст. (1901–1921 рр.). Модерн.	4
7	Тема 7. Україна в умовах тоталітарного режиму (1921–1991 рр.). Андеграунд.	6
8	Тема 8. Україна в роки незалежності. Постмодернізм.	2
	Разом	24

Теми практичних занять

Не передбачено навчальним планом.

Теми лабораторних занять

Не передбачено навчальним планом.

9. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		денна форма (211ВМ мд 2024)
1	Тема 1. Вступ до курсу. Стародавня історія України.	10
2	Тема 2. Київська Русь і Галицько-Волинська держава.	10
3	Тема 3. Історико-культурний розвиток українських земель у литовсько-польську добу (II пол. XIV – I пол. XVII ст.).	10
4	Тема 4. Історія та культура Гетьманщини. Бароко.	10
5	Тема 5. Україна в складі Російської та Австро-Угорської імперій у XIX ст. Національно-культурне відродження України.	10
6	Тема 6. Україна на початку XX ст. (1901–1921 рр.). Модерн.	10
7	Тема 7. Україна в умовах тоталітарного режиму (1921–1991 рр.). Андеграунд.	10
8	Тема 8. Україна в роки незалежності. Постмодернізм.	10
	Разом	80

10. Індивідуальні завдання

Не передбачено.

11. Оцінювання результатів навчання

Програмні результати навчання	Форми контролю програмних результатів навчання
ПРН19. Здійснювати просвітницьку діяльність серед працівників галузі та населення.	<i>Поточний контроль:</i> опитування на семінарських заняттях; підготовка презентації; написання реферату. <i>Семестровий контроль:</i> екзамен
ПРН23. Володіти навичками самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань.	<i>Поточний контроль:</i> опитування на семінарських заняттях; розв'язування тестів; підготовка презентації; написання реферату. <i>Семестровий контроль:</i> екзамен

Критерієм успішного навчання є досягнення здобувачем вищої освіти мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним результатом навчання. Одним із обов'язкових елементів освітнього процесу є систематичний поточний контроль і підсумкова оцінка рівня досягнення результатів навчання.

Схема нарахування балів із навчальної дисципліни

Назва теми/ Форма семестрового контролю	Форми контролю результатів навчання здобувачів вищої освіти					Разом
	Опитування на семінарських заняттях	Розв'язування тестів	Підготовка презентації	Написання реферату	Екзамен	
Тема 1. Вступ до курсу. Стародавня історія України.	5				-	5
Тема 2. Київська Русь і Галицько-Волинська держава.	5				-	5

Тема 3. Історико-культурний розвиток українських земель у литовсько-польську добу (II пол. XIV – I пол. XVII ст.).	5	10			-	5
Тема 4. Історія та культура Гетьманщини. Бароко.	5				-	5
Тема 5. Україна в складі Російської та Австро-Угорської імперій у XIX ст. Національно-культурне відродження України.	5				-	15
Тема 6. Україна на початку XX ст. (1901–1921 рр.). Модерн.	5	10			-	5
Тема 7. Україна в умовах тоталітарного режиму (1921–1991 рр.). Андеграунд.	5				-	5
Тема 8. Україна в роки незалежності. Постмодернізм.	5				-	15
Самостійна робота			10	10	-	20
Екзамен					20	20
Разом	40	20	10	10	20	100

Шкала та критерії оцінювання опитування на семінарських заняттях

Кількість балів	Критерії оцінювання
5	Здобувач вищої освіти у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, що відображає історичні та культурні засади розвитку суспільства, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань. Здатен самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції, відстоювати власну світоглядну та громадську позицію, пропонувати способи розв'язання суспільних проблем. Демонструє здатність діяти соціально відповідально та свідомо, зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства, здійснювати просвітницьку діяльність. Під час заняття продемонстрована стабільна активність та ініціативність.
4	Здобувач вищої освіти достатньо повно володіє навчальним матеріалом, що відображає історичні та культурні засади розвитку суспільства, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань. Здатен самостійно на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції, відстоювати власну світоглядну та громадську позицію. Демонструє здатність діяти соціально відповідально та свідомо, зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства, здійснювати просвітницьку діяльність. Але при висвітленні питань і формулюванні висновків не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3	Здобувач вищої освіти відтворює значну частину навчального матеріалу, що відображає історичні та культурні засади розвитку суспільства, послуговується науковою термінологією. Робить спроби на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції, відстоювати власну світоглядну та громадську позицію. Демонструє здатність діяти соціально відповідально та свідомо, зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства, здійснювати просвітницьку діяльність. Але при висвітленні питань і формулюванні висновків не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, виявляє фрагментарні знання окремих положень, допускає істотні неточності та помилки.
2	Здобувач вищої освіти не володіє у достатньому обсязі навчальним матеріалом, що відображає історичні та культурні засади розвитку суспільства; окремі

	питання висвітлює поверхнево, майже не послуговуючись науковою термінологією. Робить спроби на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції, але виключно на рівні інтуїції, без глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, хоча при цьому демонструє здатність діяти соціально відповідально та свідомо, зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства, здійснювати просвітницьку діяльність.
1	Здобувач вищої освіти демонструє низький рівень знань і розуміння навчального матеріалу, що відображає історичні та культурні засади розвитку суспільства; окремі питання відтворює на рівні розпізнавання явищ, майже не послуговуючись науковою термінологією; допускає істотні фактичні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді. Не робить спроб на основі сформованих ціннісних орієнтирів оцінювати суспільні явища, процеси і тенденції, відстоювати власну світоглядну та громадську позицію. Не демонструє здатність діяти соціально відповідально та свідомо, зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства, здійснювати просвітницьку діяльність.
0	Здобувач вищої освіти не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити; відповідь відсутня.

Шкала та критерії оцінювання розв'язування тестів

Кількість балів	Критерії оцінювання	
10	із 40 запропонованих завдань правильну відповідь надано на 37–40 питань	Продемонстрований високий рівень володіння програмним матеріалом, що відображає історичні та культурні засади розвитку суспільства: здобувач вищої освіти володіє базовим категорійно-понятійним апаратом сучасної історичної науки; застосовує критичне мислення для вирішення поставлених завдань; вміє аналізувати історичні процеси та явища політичної, соціально-економічної та культурної сфер.
9	із 40 запропонованих завдань правильну відповідь надано на 33–36 питань	
8	із 40 запропонованих завдань правильну відповідь надано на 29–32 питань	
7	із 40 запропонованих завдань правильну відповідь надано на 25–28 питань	Продемонстрований належний рівень володіння програмним матеріалом, що відображає історичні та культурні засади розвитку суспільства: здобувач вищої освіти володіє базовим категорійно-понятійним апаратом сучасної історичної науки; застосовує критичне мислення для вирішення поставлених завдань; вміє аналізувати історичні процеси та явища політичної, соціально-економічної та культурної сфер.
6	із 40 запропонованих завдань правильну відповідь надано на 21–24 питань	
5	із 40 запропонованих завдань правильну відповідь надано на 17–20 питань	
4	із 40 запропонованих завдань правильну відповідь надано на 13–16 питань	Продемонстрований посередній рівень володіння програмним матеріалом, що відображає історичні та культурні засади розвитку суспільства: здобувач вищої освіти володіє базовим категорійно-понятійним апаратом сучасної історичної науки, але знання фрагментарні; виникають
3	із 40 запропонованих завдань	

	правильну відповідь надано на 9–12 питань	труднощі у застосуванні критичного мислення для вирішення поставлених завдань, а також в ході аналізу історичних процесів та явищ політичної, соціально-економічної та культурної сфер.
2	із 40 запропонованих завдань правильну відповідь надано на 5–8 питань	Продемонстрований низький рівень володіння програмним матеріалом, що відображає історичні та культурні засади розвитку суспільства: здобувач вищої освіти практично не володіє базовим категорійно-понятійним апаратом сучасної історичної науки; не використовує критичне мислення для вирішення поставлених завдань, не здатен аналізувати історичні процеси та явища політичної, соціально-економічної та культурної сфер.
1	із 40 запропонованих завдань правильну відповідь надано на 1–4 питань	
0	усі завдання виконано неправильно	

Шкала та критерії оцінювання написання реферату

Кількість балів	Критерії оцінювання
9–10	Реферативна робота виконана на високому рівні, демонструє володіння навичками самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, виявляє творчість та оригінальність, глибоке розуміння проблеми, що розглядається. Висунуті тези аргументовані. Застосовані порівняння й узагальнення для аналізу історичних та культурних засад розвитку суспільства. Наведено альтернативні погляди на проблему на основі опанування здобутків класичної та сучасної історичної науки. Проаналізовано історичні події та явища, зроблено оцінку діяльності історичних діячів із позиції загальнолюдських та національних цінностей. Продемонстрована світоглядна і громадянська позиція автора, здатність діяти соціально відповідально та свідомо, зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства. Висновки демонструють критичне мислення. Робота відповідає основним вимогам щодо стилю, оформлення, використання цитат.
7–8	Реферативна робота виконана добре, демонструє володіння навичками самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань. Висунуті тези достатньо аргументовані. Зроблений належний аналіз різних точок зору на проблему на основі опанування здобутків класичної та сучасної історичної науки; викладена власна позиція на проблему з точки зору загальнолюдських та національних цінностей. Продемонстрована світоглядна і громадянська позиція автора, здатність діяти соціально відповідально та свідомо, зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства. Висновки демонструють критичне мислення. Робота відповідає основним вимогам щодо стилю, оформлення, використання цитат.
5–6	Реферативна робота виконана задовільно, допущені незначні помилки при визначенні історичних категорій, смислових зв'язків тощо, хоча загалом робота виявляє знання теоретичного матеріалу, демонструє володіння навичками самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань. Зроблений короткий аналіз різних точок зору на проблему на основі опанування здобутків класичної та сучасної історичної науки. Продемонстрована світоглядна і громадянська позиція автора, здатність діяти соціально відповідально та

	свідомо, зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства. Викладена власна позиція з точки зору загальнолюдських та національних цінностей, але вона не достатньо аргументована. Вимоги щодо оформлення реферату загалом дотримані.
3–4	Реферативна робота виконана на низькому рівні. Виявлено недостатнє розуміння проблеми; тема висвітлена частково. Зустрічаються неточності у викладі матеріалу, що відображає історичні та культурні засади розвитку суспільства, мають місце помилки при використанні категорійно-понятійного апарату сучасної історичної науки. Не продемонстровано належне володіння навичками самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань. Аналіз різних точок зору на проблему на основі опанування здобутків класичної та сучасної історичної науки занадто поверхневий. Світоглядну і громадянську позиції автора, здатність діяти соціально відповідально та свідомо, зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства простежити складно. Висновки не достатньо аргументовані. Відсутня власна позиція з точки зору загальнолюдських та національних цінностей. Роботі бракує проблемності та оригінальності. Є недоліки в оформленні реферату.
1–2	Реферативна робота виконана незадовільно. Виявлено недостатнє розуміння проблеми, тема не розкрита. У роботі мають місце серйозні помилки у викладі матеріалу, що відображає історичні та культурні засади розвитку суспільства, та при використанні категорійно-понятійного апарату сучасної історичної науки. Відсутній аналіз різних точок зору на проблему на основі опанування здобутків класичної та сучасної історичної науки. Не продемонстровано володіння навичками самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань. Світоглядна і громадянська позиції автора, здатність діяти соціально відповідально та свідомо, зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства не простежуються. Робота несамотійна. Логічна структура, стиль, оформлення викликають серйозні зауваження.
0	Реферативна робота не виконана

Шкала та критерії оцінювання підготовки презентації

Кількість балів	Критерії оцінювання
9–10	Презентація виконана на високому рівні, відображає глибоке розуміння та усвідомлення матеріалу, творчий підхід до поставлених задач. Заявлена тема розкрита повністю. Вдало використані порівняння й узагальнення для аналізу історичних та культурних засад розвитку суспільства. Висловлене власне ставлення до проблеми. Презентація відображає альтернативні погляди на проблему на основі опанування широкого кола джерел та здатність здобувача вищої освіти формувати і відстоювати власну світоглядну та громадську позицію, діяти соціально відповідально та свідомо, зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства. Малюнки, звуки, фото, анімації – у кількості, виправданій змістом презентації. Презентація характеризується оригінальністю.
7–8	Презентація виконана добре, відображає належне розуміння та усвідомлення матеріалу, творчий підхід до поставлених задач. Заявлена тема розкрита достатньо глибоко. Здобувач вищої освіти демонструє вільне володіння понятійним апаратом з теми. Використані порівняння й узагальнення для аналізу історичних та культурних засад розвитку суспільства. Зроблений аналіз (хоча і дещо обмежений) різних точок зору на проблему на основі опанування широкого кола джерел. Продemonстрована здатність здобувача вищої освіти формувати і відстоювати власну світоглядну та громадську позицію, діяти соціально відповідально та свідомо, зберігати та примножувати досягнення і

	цінності суспільства. Малюнки, звуки, фото, анімації – у кількості, виправданій змістом презентації. Презентація характеризується оригінальністю.
5–6	Презентація виконана задовільно. Заявлена тема розкрита достатньо. Здобувач вищої освіти демонструє володіння категорійно-понятійним апаратом сучасної історичної науки, хоча допускає незначні помилки при визначенні категорій та поясненні теоретичного матеріалу. Порівняння й узагальнення для аналізу історичних та культурних засад розвитку суспільства практично відсутні, презентація базується переважно на простій констатації фактів. Здобувач вищої освіти намагається формувати і відстоювати власну світоглядну та громадську позицію, хоча аргументація для цього не завжди є достатньою; демонструвати здатність діяти соціально відповідально та свідомо, зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства. Структурна побудова презентації загалом правильна.
3–4	Презентація виконана на низькому рівні. Присутнє лише часткове висвітлення теми. У здобувача вищої освіти виникають складності у використанні категорійно-понятійного апарату сучасної історичної науки. Під час викладу матеріалу, що стосується історичних та культурних засад розвитку суспільства, прослідковується непослідовність, структура роботи не продумана, часом алогічна, що свідчить про низький рівень розвитку критичного мислення. Включена інформація добута із незначної кількості джерел; здобувач вищої освіти не може їх порівнювати, а обмежується простим перерахунком. Здатність формувати і відстоювати власну світоглядну та громадську позицію, діяти соціально відповідально та свідомо, зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства продемонстрована не достатньо. Проект містить переважно текстову інформацію.
1–2	Презентація виконана незадовільно. Виявлено недостатнє розуміння проблеми, тема не розкрита. Здобувач вищої освіти припускається серйозних помилок при використанні категорійно-понятійного апарату сучасної історичної науки. Відсутній аналіз різних точок зору на проблему історичних та культурних засад розвитку суспільства. Не продемонстрована здатність формувати і відстоювати власну світоглядну та громадську позицію, діяти соціально відповідально та свідомо, зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства. Проект здається випадковим, нашвидку зробленим, чи незакінченим.
0	Презентація відсутня.

Шкала та критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти на екзамені

(містить три теоретичні питання)

Вид завдання	Бали	Критерії оцінювання
для 1-го і 2-го теоретичних питань	7	Продemonстровано вільне володіння визначеними програмою знаннями, уміннями та навичками; показано глибоке розуміння історії та культури України в цілому, вміння аналізувати головні її етапи, явища та події; відмінне володіння категорійно-понятійним апаратом сучасної історичної науки. Правильно і в достатній кількості підібрано необхідні для відповіді факти, що стосуються історичних та культурних засад розвитку суспільства; наявне вміння систематизувати знання, структурувати історичний процес в цілому та окремі його етапи; продемонстровано вміння робити на основі історичного матеріалу обґрунтовані висновки та узагальнення; доведено вміння критично оцінювати історичну спадщину із позиції загальнолюдських та національних цінностей, висловлюється власне ставлення; у ході відповіді демонструються навички самостійного критичного мислення, самостійного аналізу історичних джерел, що репрезентують

		найважливіші здобутки класичної та сучасної історичної науки; здатність формувати і відстоювати власну світоглядну та громадську позицію, діяти соціально відповідально та свідомо, зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства; відповідь чітка, логічна, послідовна і завершена. Загалом відповідь на питання свідчить про високий рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання.
6		Продemonстровано вільне володіння визначеними програмою знаннями, уміннями та навичками; показано глибоке розуміння історії та культури України в цілому, вміння аналізувати головні її етапи, явища та події; відмінне володіння категорійно-понятійним апаратом сучасної історичної науки. Правильно і в достатній кількості підібрано необхідні для відповіді факти, що стосуються історичних та культурних засад розвитку суспільства; наявне вміння систематизувати знання, структурувати історичний процес в цілому та окремі його етапи; продемонстровано вміння робити на основі історичного матеріалу обґрунтовані висновки та узагальнення; доведено вміння критично оцінювати історичну спадщину із позиції загальнолюдських та національних цінностей, висловлюється власне ставлення; у ході відповіді демонструються навички самостійного критичного мислення, самостійного аналізу історичних джерел, що репрезентують найважливіші здобутки класичної та сучасної історичної науки; відповідь чітка, логічна, послідовна і завершена. Продemonстрована здатність формувати і відстоювати власну світоглядну та громадську позицію, діяти соціально відповідально та свідомо, зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства, проте помітні деякі труднощі із висловлюванням власного ставлення щодо винесеної проблеми. Загалом відповідь на питання свідчить про достатній рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання.
5		Знання в обсязі програми є глибокими, показано належне розуміння історії та культури України в цілому, головних етапів її розвитку. Здобувач вищої освіти характеризує визначальні явища та події у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах; загалом вільно володіє категорійно-понятійним апаратом сучасної історичної науки. Показано знання основних джерел, що репрезентують найважливіші здобутки класичної та сучасної історичної науки. Самостійно, логічно і послідовно здійснюються узагальнення та робляться висновки. Проте у здобувача вищої освіти виникають деякі ускладнення в процесі аналізу історичних подій та окремих фактів, що стосуються історичних та культурних засад розвитку суспільства, їх критичної оцінки. Здатність формувати і відстоювати власну світоглядну та громадську позицію, діяти соціально відповідально та свідомо, зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства продемонстрована, але припускаються незначні помилки при доборі аргументів для підтвердження власної думки. Загалом відповідь на питання свідчить про достатній рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання.
4		Знання в обсязі програми є глибокими, показано належне розуміння історії та культури України в цілому, головних етапів її розвитку. Здобувач вищої освіти характеризує визначальні явища та події у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах;

		загалом вільно володіє категорійно-понятійним апаратом сучасної історичної науки. Показано знання основних джерел, що репрезентують найважливіші здобутки класичної та сучасної історичної науки. Самостійно, логічно і послідовно здійснюються узагальнення та робляться висновки. Проте у здобувача вищої освіти виникають деякі ускладнення в процесі аналізу історичних подій та окремих фактів, що стосуються історичних та культурних засад розвитку суспільства, їх критичної оцінки. Здатність формувати і відстоювати власну світоглядну та громадську позицію, діяти соціально відповідально та свідомо, зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства продемонстрована, але спостерігаються труднощі і помилки при доборі аргументів для підтвердження власної думки. Загалом відповідь на питання свідчить про задовільний рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання.
3		Наявні знання основної частини програмного матеріалу з історії та культури України, але питання розкривається неповно, здобувач вищої освіти поверхнево характеризує визначальні явища та події у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах; наявні суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу та висновках. Категорійно-понятійний апарат сучасної історичної науки, яким оперує здобувач вищої освіти, обмежений; зустрічаються неточності у трактуванні понять і термінів. Знання основних джерел, що репрезентують найважливіші здобутки класичної та сучасної історичної науки, зводяться до простого їх перерахунку. Відповідь непослідовна, недостатньо самостійна, аргументація і оцінка історичних подій та окремих фактів, що стосуються історичних та культурних засад розвитку суспільства, слабка. Здатність формувати і відстоювати власну світоглядну та громадську позицію, діяти соціально відповідально та свідомо, зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства продемонстрована не достатньо. Загалом відповідь на питання свідчить про задовільний рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання.
2		Немає знань більшої частини програмного матеріалу з історії та культури України та головного фактичного матеріалу; здобувач вищої освіти поверхнево характеризує визначальні явища та події у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах; наявні грубі помилки в знанні фактичного матеріалу, що стосується історичних та культурних засад розвитку суспільства, у трактуванні історичних понять і термінів, які використовує здобувач вищої освіти. Знання основних джерел, що репрезентують найважливіші здобутки класичної та сучасної історичної науки, взагалі відсутні. Не продемонстрована здатність формувати і відстоювати власну світоглядну та громадську позицію, діяти соціально відповідально та свідомо, зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства. Відповідь несамоствійна, безсистемна. Загалом відповідь на питання свідчить про низький рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання.
1		Здобувач вищої освіти демонструє мінімальне знання фактичного матеріалу, занадто поверхнево характеризує визначальні явища та події у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах; наявні грубі помилки в знанні фактичного матеріалу, що стосується історичних та культурних засад розвитку суспільства, у

для 3-го теоретичного питання		трактуванні історичних понять і термінів, які використовує здобувач вищої освіти. Знання основних джерел, що репрезентують найважливіші здобутки класичної та сучасної історичної науки, взагалі відсутнє. Не продемонстрована здатність формувати і відстоювати власну світоглядну та громадську позицію, діяти соціально відповідально та свідомо, зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства. Відповідь несамостійна, безсистемна. Загалом відповідь на питання свідчить про незадовільний рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання.
	0	Відсутні знання програмного матеріалу; відповідь на питання білета помилкова, що не дає змоги оцінити формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання.
	6	Продemonстровано вільне володіння визначеними програмою знаннями, уміннями та навичками; показано глибоке розуміння історії та культури України в цілому, вміння аналізувати головні її етапи, явища та події; відмінне володіння категорійно-понятійним апаратом сучасної історичної науки. Правильно і в достатній кількості підібрано необхідні для відповіді факти, що стосуються історичних та культурних засад розвитку суспільства; наявне вміння систематизувати знання, структурувати історичний процес в цілому та окремі його етапи; продемонстровано вміння робити на основі історичного матеріалу обґрунтовані висновки та узагальнення; доведено вміння критично оцінювати історичну спадщину із позиції загальнолюдських та національних цінностей, висловлюється власне ставлення; у ході відповіді демонструються навички самостійного критичного мислення, самостійного аналізу історичних джерел, що репрезентують найважливіші здобутки класичної та сучасної історичної науки; відповідь чітка, логічна, послідовна і завершена. Продemonстрована здатність формувати і відстоювати власну світоглядну та громадську позицію, діяти соціально відповідально та свідомо, зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства. Загалом відповідь на питання свідчить про високий рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання.
	5	Знання в обсязі програми є глибокими, показано належне розуміння історії та культури України в цілому, головних етапів її розвитку. Здобувач вищої освіти характеризує визначальні явища та події у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах; загалом вільно володіє категорійно-понятійним апаратом сучасної історичної науки. Показано знання основних джерел, що репрезентують найважливіші здобутки класичної та сучасної історичної науки. Самостійно, логічно і послідовно здійснюються узагальнення та робляться висновки. Проте у здобувача вищої освіти виникають деякі ускладнення в процесі аналізу історичних подій та окремих фактів, що стосуються історичних та культурних засад розвитку суспільства, їх критичної оцінки. Здатність формувати і відстоювати власну світоглядну та громадську позицію, діяти соціально відповідально та свідомо, зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства продемонстрована, проте помітні деякі труднощі із висловлюванням власного ставлення щодо винесеної проблеми. Загалом відповідь на питання свідчить про достатній рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання.

	4	Знання в обсязі програми є глибокими, показано належне розуміння історії та культури України в цілому, головних етапів її розвитку. Здобувач вищої освіти характеризує визначальні явища та події у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах; загалом вільно володіє категорійно-понятійним апаратом сучасної історичної науки. Показано знання основних джерел, що репрезентують найважливіші здобутки класичної та сучасної історичної науки. Самостійно, логічно і послідовно здійснюються узагальнення та робляться висновки. Проте у здобувача вищої освіти виникають деякі ускладнення в процесі аналізу історичних подій та окремих фактів, що стосуються історичних та культурних засад розвитку суспільства, їх критичної оцінки. Здатність формувати і відстоювати власну світоглядну та громадську позицію, діяти соціально відповідально та свідомо, зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства продемонстрована, але спостерігаються труднощі при доборі аргументів для підтвердження власної думки. Загалом відповідь на питання свідчить про достатній рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання.
	3	Наявні знання основної частини програмного матеріалу з історії та культури України, але питання розкривається неповно, здобувач вищої освіти поверхнево характеризує визначальні явища та події у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах; наявні суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу та висновках. Категорійно-понятійний апарат сучасної історичної науки, яким оперує здобувач вищої освіти, обмежений; зустрічаються неточності у трактуванні понять і термінів. Знання основних джерел, що репрезентують найважливіші здобутки класичної та сучасної історичної науки, зводяться до простого їх перерахунку. Відповідь непослідовна, недостатньо самостійна, аргументація і оцінка історичних подій та окремих фактів, що стосуються історичних та культурних засад розвитку суспільства, слабка. Здатність формувати і відстоювати власну світоглядну та громадську позицію, діяти соціально відповідально та свідомо, зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства продемонстрована не достатньо. Загалом відповідь на питання свідчить про задовільний рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання.
	2	Немає знань більшої частини програмного матеріалу з історії та культури України та головного фактичного матеріалу; здобувач вищої освіти поверхнево характеризує визначальні явища та події у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах; наявні грубі помилки в знанні фактичного матеріалу, що стосується історичних та культурних засад розвитку суспільства, у трактуванні історичних понять і термінів, які використовує здобувач вищої освіти. Знання основних джерел, що репрезентують найважливіші здобутки класичної та сучасної історичної науки, взагалі відсутні. Не продемонстрована здатність формувати і відстоювати власну світоглядну та громадську позицію, діяти соціально відповідально та свідомо, зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства. Відповідь несамоцїйна, безсистемна. Загалом відповідь на питання свідчить про низький рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання.

1	Здобувач вищої освіти демонструє мінімальне знання фактичного матеріалу, занадто поверхнево характеризує визначальні явища та події у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах; наявні грубі помилки в знанні фактичного матеріалу, що стосується історичних та культурних засад розвитку суспільства, у трактуванні історичних понять і термінів, які використовує здобувач вищої освіти. Знання основних джерел, що репрезентують найважливіші здобутки класичної та сучасної історичної науки, взагалі відсутні. Не продемонстрована здатність формувати і відстоювати власну світоглядну та громадську позицію, діяти соціально відповідально та свідомо, зберігати та примножувати досягнення і цінності суспільства. Відповідь несамостійна, безсистемна. Загалом відповідь на питання свідчить про незадовільний рівень формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання.
0	Відсутні знання програмного матеріалу; відповідь на питання білета помилкова, що не дає змоги оцінити формування компетентностей та досягнення програмних результатів навчання.

12. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачено під час реалізації навчальної дисципліни

Засоби навчання: ноутбук, мультимедійне обладнання (проектор), проекційний екран, дошка аудиторна; онлайн платформа Google Meet, електронний репозитарій ПДАУ, АСУ ПДАУ, електронний ресурс на платформі LMS Moodle.

13. Політика навчальної дисципліни

- *щодо термінів виконання та перескладання*: усі завдання, передбачені робочою програмою навчальної дисципліни, мають бути виконані у встановлений термін; роботи, які здаються з порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчий бал (-30%). Перескладання поточного та підсумкового контролю відбуваються за наявності поважних причин із дозволу деканату. Повторне проходження контрольного заходу із навчальної дисципліни для ліквідації підсумкової академічної заборгованості допускається не більше двох разів. Отримана оцінка у разі другого повторного проходження контрольного заходу є остаточною;

- *щодо академічної доброчесності*: здобувачі вищої освіти повинні дотримуватись Кодексу академічної доброчесності та Кодексу про етику викладача та здобувача вищої освіти Полтавського державного аграрного університету;

- *щодо відвідування занять*: відвідування лекційних і семінарських занять здобувачами вищої освіти є обов'язковим; відмітка про відвідування занять здійснюється в журналі обліку аудиторної навчальної роботи викладача;

- *щодо зарахування результатів неформальної / інформальної освіти*: на здобувачів вищої освіти поширюється право на визнання результатів навчання, здобутих у неформальній / інформальній освіті. Набуття відповідних результатів навчання можливе після успішного опанування курсів (з документальним підтвердженням) на різноманітних навчальних платформах (Prometheus, Coursera, ВУМ online, EdEra тощо). Особливості неформального / інформального навчання та процедури перезарахування їх як освітнього компонента або його частини регламентовані «Положенням про порядок визнання результатів навчання, здобутих у неформальній та інформальній освіті здобувачами вищої освіти Полтавського державного аграрного університету»;

- *щодо оскарження результатів оцінювання*: після оголошення результатів поточного або семестрового контролю здобувач освіти має право звернутися до викладача з проханням надати роз'яснення щодо отриманої оцінки. У разі неможливості спільного врегулювання ситуації здобувач вищої освіти має право оскаржити результати контрольних заходів.

Підставами для оскарження результату оцінювання можуть бути: недотримання викладачем системи оцінювання, вказаної у робочій програмі навчальної дисципліни, необ'єктивне оцінювання та/або наявність конфлікту інтересів, якщо про його існування здобувачу вищої освіти не було і не могло бути відомо до проведення оцінювання. Результат оцінювання може бути оскаржений не пізніше наступного робочого дня після його оголошення. Порядок оскарження результатів оцінювання здійснюється відповідно до «Положення про оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти в Полтавському державному аграрному університеті».

14. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Бойко О. Д. Історія України : підручник. 8-е вид., перероб., доп. Київ : ВЦ «Академія», 2021. 640 с.
2. Бойко О. Новітня історія України. 2014–2023 : навч. посіб. 2-ге вид. Київ : ВЦ «Академія», 2023. 224 с.
3. Кондратюк К., Качмар В. Новітня історія України (1945–2020 роки) : навч. посіб. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 212 с.
4. Лазарович М. Історія та культура України : підручник. Тернопіль : ЗУНУ, 2023. 731 с.
5. Танцюра В. І., Куліш С. М., Пересада О. О. Історія України : навч. посіб. 2-е вид., доп. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. 536 с.
6. Українська культура : підручник / В. О. Лозовой (керівник авт. кол.), Л. В. Анучина, О. В. Бурлука та ін. Харків : Право, 2021. 400 с.

Допоміжні

1. Головка В. В., Якубова Л. Д. Україна і виклики посттоталітарного транзиту (1990–2019). Київ : Академперіодика, 2021. 592 с.
2. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ : Портал, 2022. 408 с.
3. Гуржій О. Наддніпрянська Україна та зарубіжний світ у соціально-економічних вимірах XVII–XVIII ст. Історичні нариси / відп. ред. В. А. Смолій. Київ : Інститут історії України, 2022. 296 с.
4. Даниленко В. М., Крупина В. О., Кульчицький С. В., Лисенко О. Є., Стяжкіна О. В., Якубова Л. Д. Україна в епіцентрі протистояння світових систем (1939–1990). Київ : Академперіодика, 2021. 544 с.
5. Єфіменко Г. Г., Кульчицький С. В., Пиріг Р. Я., Скальський В. В., Якубова Л. Д. Україна й українці в постімперську добу (1917–1939). Київ : Академперіодика, 2021. 620 с.
6. Історія української культури (від стародавніх часів до XIX століття) : ілюстр. хрестоматія : у 3 ч. / за заг. ред. проф. Ю. С. Сабадаш. Ч. 1. Київ : Ліра-К, 2020. 320 с.
7. Історія української культури (XX століття) : ілюстр. хрестоматія : у 3 ч. / за заг. ред. проф. Ю. С. Сабадаш. Ч. 2. Київ : Ліра-К, 2022. 292 с.
8. Історія української культури (1991–2023) : ілюстр. хрестоматія : у 3 ч./ за заг. ред. проф. Ю. С. Сабадаш. Ч.3. Київ : Ліра-К, 2023. 320 с.
9. Людина на війні: український соціум через призму Першої та Другої світових воєн: історичні нариси / відп. ред. О. П. Реєнт ; авт. кол. : І. С. Азарх, Т. В. Заболотна, О. Є. Лисенко, В. І. Милько, О. П. Реєнт, В. В. Шевченко. Київ : Інститут історії України, 2021. 631 с.
10. Макарець С. В. Полтавське земське ремісниче училище як осередок професійної освіти Полтавської губернії наприкінці XIX – на початку XX ст. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. №8(26). С. 1196–1206.
11. Макарець С. В. Стан розвитку тютюнової галузі Полтавської губернії у другій половині XIX – на початку XX ст. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. Вип. 48. С.49–52.
12. Мороз П. В., Мороз І. В., Власов В. С. Історія України в джерелах : практикум. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 564 с.

13. Приходько С. М., Макарець С. В. Типологія політичних режимів у політичній концепції В'ячеслава Липинського. *Гілея: науковий вісник*. Київ : «Видавництво «Гілея», 2019. Вип. 145 (№ 6). Ч. 3. Політичні науки. С. 86–89.
14. Приходько С. М., Макарець С. В. Особливості українських політичних процесів у контексті демократичних і посткомуністичних трансформацій. *Гілея: науковий вісник*. Київ : «Видавництво «Гілея», 2019. Вип. 151 (№12). Ч. 3. Політичні науки. С. 62–66.
15. Ричка В. М. Війна пам'ятей. Змагання за спадщину Київської Русі. Київ : Парлам. вид-во, 2021. 416 с.
16. Станіславська К. Мистецькі форми сучасної видовищної культури. Київ : Стилос, 2020. 272 с.
17. Українське століття (1921–2021): витоки, уроки, перспективи державотворення : нариси / відп. ред. В. Смолій ; наук. конс. Г. Боряк ; авт. кол. : Т. Водотика, В. Головка, С. Кульчицький, Л. Якубова. Київ : ТОВ «Видавництво Кліо», 2021. 560 с.
18. Українське суспільство в 1960–1980-х рр. Історичні нариси : кол. монографія / відп. ред. В. Даниленко ; упоряд. : В. Крупина, М. Смольницька. Київ : Інститут історії України, 2021. 959 с.
19. Чухліб Т. Гетьмани України: військо, політика, держава. Київ : Арій, 2021. 352 с.
20. Шандра В., Аркуша О. Україна в XIX столітті: людність та імперії. Київ : Академперіодика, 2022. 436 с.
21. Якименко М. А., Макарець С. В., Краснікова О. М. Сільське господарство Лівобережної України в умовах аграрних реформ 1861–1917 років : монографія. Полтава : ПП «Астроя», 2020. 250 с.
22. Sharavara Tamara, Makarets Svitlana. Problems of agrarian history of the Carpathian region at the end of the XVIII – the middle of the XIX century in contemporary Ukrainian historiography. *Східноєвропейський історичний вісник*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2019. Вип. 10. С. 18–26.
23. Yakymenko M., Sharavara T., Makarets S., Nikolaienko Y. The Problem of Labour Migration of Ukrainian Peasants and Burghers in the Internal Policy of Russian Empire in the Second Half of the Nineteenth – Early Twentieth Centuries. *Український історичний журнал*. 2019. № 6. С. 142–154.

Інформаційні ресурси

1. Енциклопедія історії України. URL: <http://surl.li/lipvo>
2. Звід пам'яток історії та культури України : Енциклопедичне видання: у 28 т. URL: <http://surl.li/liqfa>
3. Ізборник: Історія України IX–XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації. URL: <http://surl.li/liqfk>
4. Сайт Інституту історії України НАН України. URL: <http://surl.li/liqhl>
5. Сайт Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. URL: <http://surl.li/kwaxt>
6. Сайт Українського інституту національної пам'яті. URL: <http://surl.li/liqji>